

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 483.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796476306944/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

get. I dette århundrede har de to opfattelser sameksisteret både i kritik og fremførelser.

Demokratiets indførelse og »bonden på Rigsdagen« afstedkom modsat rettede vurderinger af de to titelpersoner – eller rettere en opvurdering af både Jeppe og af Erasmus' *omgivelser*, ved midten af århundredet så vi forsvaret for Jeppe blive intensiveret, medens Erasmus' gunst faldt brat. Udviklingen har dermed bevirket, at vi i dag har mulighed for at se *Erasmus* opført i principiel overensstemmelse med Holbergs tilsigtede vurdering af titelperson/milieu, medens vi kun kan møde den oprindelige *Jeppe*, som opførelsespraksis har ført stadig længere bort fra dens historiske og litterære udgangssituation, gennem litteratur- og teaterhistoriens oplysninger.

9. Textgrundlag og textrettelser

Dette binds Holberg-text bygger på *Samlede Skrifter* I-XVIII (Kbh. 1913-1963), der udmærker sig fremfor de fleste andre udgaver af komedierne ved at benytte de ældste tryk som tekstkilde – og da anføre enhver større eller mindre afvigelse herfra i udgaver fra Holbergs levetid samt enhver større eller mindre ændring fra udgiverens hånd i forhold hertil i hhv. et variantapparat og et tekstkritisk tillæg (begge i udgavens bd. XVIII).

Dette textgrundlag medfører, at den her foreliggende text til *Jean de France* og *Jeppe paa Bierget* gengiver teksten fra *Comoedier Sammenskræve for Den nye oprettede Danske Skue-Plads Ved Hans Mickelsen*, bd. I (1723), og teksten til *Ulysses Von Ithacia* den fra samme værks bd. III (1725), medens teksten til *Erasmus Montanus* og *Den Stundesløse* gengiver teksten fra *Den Danske Skue-Plads*, bd. V (1731); teksten til *Don Ramudo* baserer sig på B. Dass' afskrift (se herom afsnit 7 ovenfor). De seks komedie-texter findes i *Samlede Skrifter* hhv. bd. II, II, III, IV, IV og IV.

Grundlæggeren af *Samlede Skrifter* og udgiver af dens komediebind var Carl S. Petersen (1873-1958). Denne udgave følger næsten overalt hans meget kvalificerede læsemåder; hvor dette ikke er tilfældet, er det som regel, fordi nærværende udgiver har valgt at til-

bageføre en ordlyd eller sprogform til den oprindelige, ofte uortodoxe fra 1723, 1725 eller 1731, selv hvor en textrettelse fra Carl S. Petersens hånd dermed undtagelsesvis har måttet underkendes. En sådan konservativ tekstkritik er fx. bragt i anvendelse imod Petersens normalisering, hvor denne korrigerer Jean de France's (eller intriganternes) fransksprogede udfoldelser eller Per Degns solmisation:

26,16: *donc* > *doné*
38,22: *neuf,* > *neuf*
38,22: *souliers,* > *souliers*
52,7: *Danois* > *Donois*
57,10: *degagee* > *de gagee*
74,25: *depechons* > *de pechons*
216,17: *si, la* > *si, fa*
216,19: *sol, la* > *sol, fa* (2 gange)

I andre tilfælde er originalens form genetableret, simpelthen fordi en ændring heraf ikke forekommer tvingende:

16,7: *lenger* > *længer*
16,13: *Jan* > *Jean*
37,23: *lærdt, Comment du* > *lærdt Comment, du*
38,6: *te,* > *te*
49,12: *Stæden* > *Staden*
95,5: *Guld broderet* > *Guld-broderet*
95,13: *mit Huus,* > *mit, Huus*
202,33: *Mod* > *Med*
216,25: *do re* > *dore*
368,12: *Jens griffel* > *Jens Griffel*
381,30: *paafundet, for at* > *paafundet for, at*
385,23: *det ikke, disse* > *det, ikke disse*
392,22: *14de Aar, man* > *14de Aar man*
445,21: *de andre,* > *de, andre,*

Mod førstetrykket tør man rette, når Holbergs eller sætterens skødesløshed kan gives skylden for forvansket scenegang; i flg. tilfælde er en replik lagt i munden på en person, der ikke optræder i ko-

medien, eller personer er glemt ved scenens begyndelse, skønt de faktisk har replikker:

- 29,7: Margrete > Marthe
- 234,13: Nille. Montanus. > Nille. Montanus. Jeppe.
- 239,27: Jeppe. Montanus. Jesper. Per Degn > Jeppe. Montanus. Jesper. Per Degn. Nille.
- 365,26: Leonora. Pernille. > Leonora. Magdelone. Pernille.

Rene konjekturalrettelser, der altså må stå til diskussion, begrænser sig dermed til flg.; i de fleste tilfælde støtter udgiveren sig på autoriteter som Martensen, Brix, *Holberg-ordbog* – eller Carl S. Petersen selv, der i sit tekstkritiske tillæg hyppigt anfører tilfælde, hvor han har været i tvivl og giver grunde for og imod:

- 17,16: i Sinds > i Sinde
- 31,2: Raadsherre > Raadsherrer
- 32,13: Elsebet > Marthe
- 34,2: havde > have
- 135,9: jaulosie > jalousie
- 143,24: Kieserens > Keiserens
- 145,6: Dyrnedal > Dyrendal
- 171,13: det. > det?
- 277,5: mange Natte-vægt > mangen Natte-vægt
- 284,16: Gonzalo, > Gonzalo
- 286,27: komme > klemme
- 388,19: eftærtæk > eftærtænkt
- 400,25: seer > suer
- 414,7: udspedydet > udsprede
- 418,30: reen > rum
- 425,26: i Jorden > i Uorden

Dermed er samtlige tilsigtede afvigelser fra det angivne tekstgrundlag opregnet. Rent typografisk er der dog i flg. tilfælde foretaget egaliserende indgreb til afbødning af førstetrykkes ofte forvirrende inkonsekvenser: Regieangivelserne er overalt markeret med parentes, petit og kursiv, vokalstreger (fx.: k^om^er) erstattet af dob-

beltkonsonant (fx.: kommer), det tyske ß af: ss (undtagen, hvor det betyder: skilling), den latinske ligatur œ af: qve.

Til slut et par ord om noterne. Disse er søgt begrænset til, hvad der er strengt nødvendigt for en moderne læsers (perspektiverede) forståelse af teksten; den betydelige historiske og kulturelle afstand til Holbergs univers gør dem omfattende nok endda, og nægtes kan det ikke, at komedier som fx. *Ulysses* og *Erasmus* er særdeles kommenteringskrævende. En tak skal lyde til udgiverens lærde forgængere, af hvis fonde der er øst: Rahbek, Werlauff, Martensen, Roos, Billeskov Jansen, Henriques og ikke mindst til Aa. Hansen, C. Maa-løe og Sv. Eegholm-Pedersen, mændene bag *Holberg-ordbog I-V* (1981-1988), *Holberg-filologiens* store bedrift i vor tid. Den stramme udnyttelse af det foreliggende stof har betydet, at en mængde lærdomsstof er skudt ud, men nye behov, især motiveret ved den nuværende gennemsnitsgymnasiasts forudsætninger inden for de humanistiske fag, har til gengæld medført en række udvidelser. Udgiveren har derfor suppleret sine forgængere, ikke kun med enkelte nye iagttagelser og opdagelser, men navnlig med et større antal ord-forklaringer og basale oplysninger, der forhåbentlig vil øge udgavens brugsværdi.

10. Bibliografi

a) Udgaver af Holbergs komedier:

Ludvig Holbergs udvalgte Skrifter, udg. af K.L. Rahbek I-XXI, Kbh. 1804-1814 [komedierne i bd. I-VI].

Holbergs Komedier, udg. af Jul. Martensen I-XIII, Kbh. 1897-1909.

Ludvig Holbergs *Samlede Skrifter*, udg. for DSL af Carl S. Petersen [, Aage Hansen og F.J. Billeskov Jansen] I-XVIII, Kbh. 1913-1963 [komedierne i bd. II-IV].

Holberg: *Comoedierne*, udg. af Carl Roos I-III, Kbh. & Kria. 1922-1924.

Ludvig Holberg: *Værker i tolv Bind*, udg. af F.J. Billeskov Jansen I-XII, Kbh. 1969-1971 [komedierne i bd. III-VII].

Ludvig Holberg: *Santlige Komedier i tre bind*, udg. af E.J. Billeskov Jansen, Kbh. 1984.

Ludvig Holberg: *Erasmus Montanus*, udg. af Alf Henriques, Dansk lærerforening, Kbh. 1959¹⁰.